Keussler, Forts.; Ulmann, Mitt. 49. (1893), lk. 417 j.; Post. 1893, nr. 192–94; Olevik 1893, nr. 35; Laulu ja mängu leht 1895, nr. 12; A. Tammann, Eesti üldised laulupidud XIX a. s. (1923), lk. 31 j., 37, 62 j.; Eesti Muusika Kuukiri 1929, lk. 40; Õitsituled VII (1928), lk. 11–15 (H. Prants). — Vrdl. ka Kreutzwaldi ja Koidula kirjavahetus I (1910), lk. 41, 168, 186, 233, 325, 431. *R. K.*

**WILLIGEROD, Johann Konrad Philipp,** eelmise isa, õpetaja ja ajaloolane, sünd. 15. VI 1779 ukj. Göttingenis, õppis sealses ülikoolis keeleteadust, asus a. 1804 koduõpetajana Eestimaale, sai veebr. 1806 Pärnu kreiskooli õpetajaks ja s. a. sept. Tallinna gümnaasiumis ajaloo ja maateaduse ülemõpetajaks, õpetas a.-st 1814 samas gümnaasiumis vanu keeli, läks a. 1837 pensioonituna erusse ja suri 1. IV 1848 Tallinnas. — Oma ameti kõrval oli W. kirjanduslikult tegev, avaldades rea vähemaid töid Tallinna gümnaasiumi ja mustapeade ajaloost, õpperaamatuid j. m. Tema tähtsaimaks tööks tuleb lugeda teost »Geschichte Ehstlands vom ersten Bekanntwerden desselben bis auf unsere Zeiten« (Tallinna, 1814, 160 lk., II märksa täiendatud tr. 1830, 373 lk.), mis väärib tähelepanu esimese suurema Põhja-Eesti ajaloo käsitlusena.

Recke-Napiersky IV, Beise II; Napiersky, Gesch.-Schr., 58 j., 152; Inl. 1848, nr. 15; G. v. Hansen, Geschichtsbl. d rev. Gouv.-Gymn. (1881), lk. 214. — Vrdl. Winkelmann II (register). *R. K.*

**WILLMANN, Friedrich Wilhelm v.** (nimetab end eestikeelseis raamatuis **Redik Willem W.**), kirikuõpetaja ja kirjanik, sünd. 2. VI (VII?) 1746 Kuramaal Suur-Gramsdenis kroonuarhitekti pojana, õppis usuteadust 1766. a.-st Göttingeni ja 1768. a.-st Königsbergi ülikoolis, kuulates viimases m. s. ka filosoof I. Kant'i loenguid. Olnud paar a. koduõpetaja Liivi- ja Saaremaal, sai ta a. 1772 Karja kiriku abi- ja a. 1775 pärisõpetajaks, mis ametist ta a 1805 loobus juba ülikooli lõpetamisel tekkinud usuliste kahtluste ja kolmanda naise surma järel teda vallanud meelenukruse mõjul. A. 1790 aadeldati W. keiser Joosef II poolt; a.-st 1785 alates toimis ta Saaremaa konsistooriumi assessorina; a. 1806 tegi ta reisi Lääne-Euroopasse ja elas pärast Kuresaares. Sealt asus ta a. 1810 tagasi maale Karja kiriku lähedusse, kus 20. I 1819 suri. — W. on tüübiline valgustusaja murrangust läbikäinud teoloog, kes ortodokslikku usukäsitust on tagajärjetult püüdnud ühendada ratsionalistliku mõttesuunaga; sellest on pärit W.-i hingeline kaksindus, usulised kahtlused ja raskemeelsus. Ta oli esimesi Liivimaal, kes hukka mõistis pärisorjuse, mis on talupoja harimatuse ning ebausu põhjuseks, ja tunnustas talupoja samavõrdsust aadlikuga ja tema osadust tulunduslikus heakäigus; W. oli veendunud, et talupoja kõlblised omadused on arendatavad, ja nõudis talupojele haridust. Sama rahvaharidusliku eesmärgiga on kirjutatud ta endagi 2 raamatut. Neist sisaldavad »Juttud ja Moistatussed . . .« (Tallinna, 1782, II tr. 1787, III — 1804, IV — 1838), mis on suures enamikus tõlge G. F. Stender'i lätikeelsest raamatust (Miitavi, 1766), rahvusvahelisi didaktilise ja moraliseeriva sisuga valme ja jutte; seal leiduvad ka esimesed n. n. haledad lood eesti kirjanduses. Teine W.-i raamat »Ellamisse-Juhhataja . . .« (Tall., 1793, II tr. 1804) sisaldab kristliku kõlbluse rahvaliku kokkuvõtte. W. oli ka moodsama (magasintarudes) mesinduse algatajaid ja on avaldanud vastava saksakeelse, Baltimail esimese, õpperaamatu »Anleitung zur Bienenzucht für Liev-, Ehst- u. Kurland« (Miitavi, 1787) kui ka eestikeelseid kirjutisi mesindusest (»Õppetus kuida keik ma rahwas woib ilma sure waewa, linnopuud piddada«, Lindforsi kalender 1787 ja 1799, »Neist messilastest«, Minuthi kalender 1801), mis esimesed sel alal.

Recke-Napiersky IV, Beise II; Kampmann, E. van. ilukirj., 18–21; *idem*, Peaj. III 225–31; Hermann, E. kirj. ajal., 216–24; E. Kirj. 1925, lk. 385–96, 408–13 (W Anderson), 1928, lk. 482–89 (M. Lepik); Ridala, E. kirj. ajal. II, 158–62. *M. L.; T.*

**WILLMER, Erna,** näitleja, sünd. 17. II 1889 Tallinnas kaupmehe tütrena, õppis Tallinna kõrgema tütarlaste-kooli lõpetamise järel (1906) esiteks ½ a. Peterburis dramaatilistel kursustel E. Karpov'i juhatusel, siirdus siis vanematega koos elama Moskva ja astus seal Adašev'i teatrikursustele, mis töötasid Moskva Kunstiteatri stuudio kõrvalharuna. Õiendanud kursustel eksami III õppeaastale, asus W. a. 1910 Th. Altermann'i (vt.) kutsel Tallinna »Estoonia« lavale, kus on teotsenud näitlejana ja lavastajana praeguseni (1929), välja arvatud 2 a. ilmasõja ajal, mil viibis Helsingis. A. 1913 astus ta abiellu dr. J. Luiga'ga (vt.), kellest lahutus a. 1923, ja naitus a. 1928 näitleja A. Lauter'iga (vt.). Kolmel korral on ta viibinud välismaal (Berliinis, Pariisis, Viinis), täiendudes diktsioonis ja uurides osi. — Kindla kooli omandanud W. võitis suure tähelepanu juba »Estoonia« teatrisse tulles (1910), mis ajast on tema väärtuslikumaid tõlgitsusi Olga (L. Andrejev'i »Meie elupäevad«) ja Elina (Maria Jotuni' »Vana kodu«). Kuid W. lavaloominguline tihedus algab pärast maailmasõda, kui avanes võimalus leida süntees Moskva Kunstiteatri tundlik-meeleolulise ja varjundirikka kooli ning Lääne-Euroopa uute teatriotsingute vahel. Lavastusmeeleolu rõhutajana andis W. esi-